

A TRUE SCIENTIST, AN HONORED PUBLIC FIGURE

ჭეშმარიტი მეცნიერი, ღირსეული საზოგადო მოღვაწე

Roin Metreveli

Academician, Vice-President of Georgian
National Academy of Sciences.

Tbilisi, Georgia

ORCID ID: 0000-0001-6406-778X

(032) 2.93.19.67; roin@metreveli.co

Abstract

The article presents the scientific and pedagogical activities of a prominent representative of modern Georgian historiography, Doctor of Historical Sciences, Professor Vakhtang Guruli. The article is dedicated to the 70th anniversary of the scientist.

როინ მეტრეველი

აკადემიკოსი, საქართველოს მეცნიერებათა
ეროვნული აკადემიის ვიცე-პრეზიდენტი.

თბილისი, საქართველო

ORCID ID: 0000-0001-6406-778X

(032) 2.93.19.67; roin@metreveli.co

გამოჩენილი ქართველი მეცნიერი, ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი ვახტანგ გურული სამოცდაათი წლის შესრულდა. შვიდი ათეული წელი ერთი ადამიანისათვის მნიშვნელოვანი დროა და არის საშუალება, რომ პიროვნებაზე ფართოდ იმსჯელო. მითუმეტეს, როცა ეს პიროვნება ქვეყანაზე მაფიქრალი, მისი წარსულის ჩაძიებული შემსწავლელია.

ვახტანგ გურული ღირსეული პიროვნებაა, ფართო მასშტაბის მკვლევარია. იგი იმ მეცნიერთა რიგებშია, რომლებიც არა ცალკეული საკითხების გაშუქების, არამედ საქართველოს ზოგადი ისტორიის პრობლემების კვლევის გამო არიან დასაფასებელი. ერთი სიტყვით, ვახტანგ გურული წარმატებული ისტორიკოსია, აღნიშნულის თქმის საფუძველს გვაძლევს მეცნიერის საოცრად დიდი, მრავლისმომცველი შემოქმედება.

ბატონმა ვახტანგმა გასული საუკუნის სამოცდაათიან წლებში ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტი დაამთავრა. წარჩინებით კურსდამთავრებული უნივერსიტეტის ასპირანტურაში შედის, მეცნიერულ მუშაობას იწყებს პროფესორ ვალერიან მაჭარაძის ხელმძღვანელობით, იცავს ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის ხარისხს. აქედან მოყოლებული (1980 წ.), იგი

უნივერსიტეტში იწყებს პედაგოგიურ მოღვაწეობას, ირჩევენ დოცენტად. მოგვიანებით, ვახტანგ გურულმა სადოქტორო დისერტაცია დაიცვა და უკვე პროფესორის ხარისხში აგრძელებს საქმიანობას. იგი ფართო მასშტაბის საზოგადოებრივ საქმიანობასაც ეწევა. მეცნიერი თავის ღრმა ცოდნას საზოგადოებას გადასცემს. მისი მეტად მნიშვნელოვანი, თანაც მეცნიერულად გამართული და ენობრივად დახვეწილი სატელევიზიო გამოსვლები ისტორიის სხვადასხვა მნიშვნელოვან პრობლემებზე იზიდავდა საზოგადოებას. ვახტანგ გურული უშურველად გადასცემდა ხალხს თავისი კვლევის შედეგებს და მეტად საინტერესო ინფორმაციას აწვდიდა. ეს ქმედება დღემდე გრძელდება. განსაკუთრებულად უნდა აღინიშნოს ვახტანგ გურულის საორგანიზაციო საქმიანობა უნივერსიტეტის ისტორიის ფაკულტეტზე. იგი წლების განმავლობაში ერთ-ერთი ხელმძღვანელი (დეკანის მოადგილე) იყო ფაკულტეტისა და ბევრ რთულ, ამასთან, სასიკეთო საქმეს აკეთებდა. სასწავლო პროცესის ორგანიზება, სტუდენტებთან მუშაობა (ინდივიდუალურადაც), მათი თავისუფალი დროის რაციონალური ორგანიზება ბატონ ვახტანგს კარგად ხელეწიფებოდა და დიდ დროსაც ახმარდა მას.

განსაკუთრებულია ვახტანგ გურულის, როგორც მკვლევარი-ისტორიკოსის ღვაწლი. მისი კვლევის სფერო, არა მხოლოდ XIX-XX საუკუნეების საქართველოს (ახალი და უახლესი) ისტორიის ზოგადი პრობლემებია (ეს ძირითადად მის შემოქმედებაში), არამედ საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროსთვის დამახასიათებელი მოვლენების კვლევა-შეფასებაა. მეცნიერი გადასწვდა ისტორიული გეოგრაფიის ურთულეს საკითხებს, წყაროთმცოდნეობასა და ისტორიოგრაფიას, ქართული ეკლესიის პრობლემებს. უყურადღებოდ არ დატოვა ლიტერატურათმცოდნეობაც და ასე ფართოდ წარმოადგინა თავისი პროფესიული მეცნიერული სახე.

ყოველგვარი გადაჭარბების გარეშე მინდა განვაცხადო, რომ მე არ შემიძლია დავასახელო ადამიანი (ცხადია, შესაბამის ასაკში), რომელსაც რაოდენობრივად ვახტანგ გურულის მეცნიერული შრომებისოდენი ნაღვაწი ჰქონდეს. ბატონ ვახტანგს ქართულ, რუსულ, ინგლისურ, გერმანულ, პოლონურ, აზერბაიჯანულ და სომხურ ენებზე 700-ზე მეტი ნაშრომი აქვს შესრულებული, აქედან 47 მონოგრაფია, 20 დოკუმენტებისა და მასალების პუბლიკაცია, 250-ზე მეტი საგაზეთო და საჟურნალო სტატია და სხვ. ვახტანგ გურული არის ავტორი საუნივერსიტეტო და საშუალო სკოლის სახელმძღვანელოებისა. დამეთანხმებით, დიდი ნამკალია.

ვახტანგ გურულის დამსახურებაა, რომ მას ზედმიწევნით აქვს გამოკვლეული XVIII-XIX საუკუნეების ისტორია, XX საუკუნის პირველი ნახევრის ისტორიის უმნიშვნელოვანესი პრობლემები. მეცნიერმა დიდი ადგილი დაუთმო საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის კვლევას, მნიშვნელოვანი დასკვნებიც მოგვცა. ცალკე ხაზგასასმელია ვახტანგ გურულის მიერ 1783 წლის ე.წ. „მეგობრობითი ტრაქტატის“ შესწავლა-შეფასება. მეცნიერმა მნიშვნელოვანი ხარკი გადაუხადა ქართული მართლმადიდებელი სამოციქულო ეკლესიის ისტორიის პრობლემებს (ავტოკეფალიის გაუქმება და სხვ.). გამორჩეულად უნდა აღინიშნოს ვახტანგ

გურულის მიერ გამოქვეყნებული დოკუმენტები და მასალები XX საუკუნის 20-30-იანი წლების უნივერსიტეტის ისტორიის შესახებ: „ივანე ჯავახიშვილი ტირანიის სამსჯავროს წინაშე“ (გამოცემა შესრულებულია მ. ვაჩნაძესთან ერთად). როგორც გამოქვეყნებული საბუთები, ისე შეფასებები, ნათლად მიუთითებენ გამოქვეყნებულისა და კომენტატორის მეცნიერულ კეთილსინდისიერებასა და მოქალაქეობრივ სიმადლეზე. ვახტანგ გურულმა ცალკე გამოკვლევა მიუძღვნა 1918-1921 წლების ხელშეკრულებებში დაფიქსირებულ საქართველოს საზღვრებს.

ცალკე მინდა გამოვყო ვახტანგ გურულის ღვაწლი ქართული დიპლომატიის ისტორიის კვლევაში. 2022 წელს განხორციელდა „ქართული დიპლომატიის ისტორიის“ მეორე გამოცემა. ეს წიგნი პრაქტიკულად უმაღლესი სკოლის სახელმძღვანელოს წარმოადგენს, სადაც თანმიმდევრულადაა მოთხრობილი ქართული პოლიტიკური სამყაროს მთელი ისტორიული მემკვიდრეობის შესახებ საერთაშორისო ურთიერთობებსა და დიპლომატიის სფეროში. სახელმძღვანელოს ექვსი თავი (XVIII-XIX, XX ს. დასაწყისი) ვახტანგ გურულს ეკუთვნის. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ ამ წიგნის გამოსვლამ საფუძველი დაუდო უმაღლესი სკოლის სასწავლო პროგრამაში „ქართული დიპლომატიის ისტორიის“ სალექციო საგნად შეტანას.

ამ ათიოდე წლის წინ სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქმა ილია II-მ, ლოცვა-კურთხევა მოგვცა „საქართველოს ისტორიის“ პოპულარული ეპიზოდური კურსის მაღალ მეცნიერულ დონეზე შედგენა-გამოცემის თაობაზე. აღნიშნული ნაშრომის შედგენაში მონაწილეობდა რამდენიმე მეცნიერი. წიგნი „დიდნი საქმენი“ 2011 წელს გამოვიდა. ჩვენმა დიდმა პარტიარქმა, საზოგადოებამ მაღალი შეფასება მისცა ამ გამოცემას. სიამოვნებით მინდა აღვნიშნო, რომ ამ უმნიშვნელოვანეს „გულანში“ მეტად დიდი პასუხისმგებლობით მოამზადა ვახტანგ გურულმა თავები: „თეიმურაზ II“, „პატარა კახი“, „სოლომონ I“, „ალექსანდრე ბატონიშვილი“, „იოანე ბატონიშვილი“, „სამოციანელები“ და სხვ. ისტორიკოსთა ჯგუფმა მნიშვნელოვანი შრომა გასწია და მოამზადა სერიოზული გამოკვლევა „კავკასიის ისტორია“ (ორტომეული), აქაც მნიშვნელოვანი ნაწილი გამოკვლევისა ვახტანგ გურულს ეკუთვნის. იგი გარკვეულ ყურადღებას მთლიან გამოცემასაც აქცევდა. „კავკასიის ისტორია“ პრაქტიკულად სრულყოფილი სახით პირველად შეიქმნა, ადრინდელ ცდებს შედეგი არ მოჰყოლია და ამიტომ მისი მნიშვნელობა დიდია.

ვახტანგ გურულის შემოქმედებითი თვალსაწიერი ფართოა. მის ნაღვაწში ჩვენ ვხვდებით პოლიტიკური მოღვაწეების, მწერლების თუ სხვათა შეფასებასაც. ამ მხრივ საინტერესოა ვახტანგ გურულის „მეფე-მამა, სტალინის დიდი ექსპერიმენტი“. მეცნიერი პირდაპირ ამბობს, რომ სტალინის ნააზრევისა და ნაღვაწის შეცნობა ჩვეულებრივი მოკვდავის შესაძლებლობებს აღემატება და თავად ცდილობს გაარკვიოს: როგორ გახდა იოსებ ჯუღაშვილი რუსეთის (საბჭოთა კავშირის) ერთპიროვნული მმართველი, როგორ შეძლო პოლიტიკური მოწინააღმდეგეების დამარცხება, როგორ შექმნა ზესახელმწიფო და სხვა. შეიძლება ვინმემ არ გაიზიაროს ავტორის ზოგიერთი მოსაზრება, მაგრამ ერთი ფაქტია - წიგნი საინტერესოა დააწერილი.

ვახტანგ გურული ლავრენტი ბერიას პიროვნებას, მის საქმიანობასაც შეეხო, განიხილა ნოე ჟორდანიას მოღვაწეობაც (ამ საკითხებზე არ გავჩერდებით). განსაკუთრებულად მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია ბატონი ვახტანგის დამოკიდებულება მწერლობისადმი (ლიტერატურათმცოდნეობისადმი). სამოციანელებისა და, კერძოდ, ილია ჭავჭავაძის შესახებ მასალები, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, „დიდნი საქმენი“-ში გამოქვეყნდა. ამჯერად, გვინდა ყურადღება გავამახვილოთ მეცნიერის თბილ, მეგობრულ დამოკიდებულებაზე აწგარდაცვლილ (ადრეწასულ) გოდერძი ჩოხელთან. გოდერძი ჩოხელი ჭეშმარიტად მაღალი ნიჭის მოღვაწე იყო. მისი მოთხრობები გამოირჩევიან სისადავით, საქართველოს მთის ცხოვრების მნიშვნელოვანი დეტალების ჩვენებით. ამასთან თითოეული მოთხრობა, რომანი დაწერილია მაღალი მწერლური ნიჭის აშკარად გამომჟღავნებით, სიყვარულით. გოდერძი შესანიშნავ სცენარებსაც წერდა და ფილმებსაც იღებდა, ზოგიერთს თავისი მონაწილეობით. ვახტანგ გურულმა სტატიების კრებულში „მართალი გოდერძი“ სინატიფით წარმოადგინა, არ მერიდება ვთქვა, დიდი მწერალი მთელი არსით. მეცნიერმა სტატიათა მთელი ციკლი უძღვნა მწერლის ხსოვნას („გოდერძი ჩოხელის სამყარო“, „ნუ გაახმოვებთ მხარზე ამოსულ ნამძვს“, „ადამიანად არყოფნის სევდა“ და სხვ).

ვახტანგ გურულის, როგორც ჭეშმარიტი მეცნიერისა და საზოგადო მოღვაწის სახე ნათლად ჩანს მის ბრძოლაში ისტორიის გამყალბებლებთან (სამწუხაროდ, ასეთები ჯერჯერობით გვყავს). ბატონმა ვახტანგმა მკაცრად გაილაშქრა საქართველოს სკოლებში არსებული საქართველოს ისტორიის სასკოლო სახელმძღვანელოების წინააღმდეგ. სამწუხაროდ, ეს საკითხი დღემდე მწვავედ დგას. მეცნიერმა საქართველოს ისტორიის დაცვას არაერთი სტატია მიუძღვნა („უპატრონო ეკლესია ანუ იმის შესახებ, თუ როგორ ვიცავთ ჩვენს ისტორიას“, „ასე იწყებოდა ისტორიის გაყალბება“, „გაყალბებული ისტორია ჰეგემონისტური პოლიტიკის სამსახურში“, „ქართული ისტორიული მეცნიერების ძველი და ახალი გასაჭირი“).

ვახტანგ გურულს მრავალმხრივი განათლება და მაღალნიჭიერება გამოაჩნდა მის მიერ ლიტერატურაში გადადგმული ნაბიჯებში (ლიტერატურათმცოდნეობაზე ზემოთ აღვნიშნეთ). მის მწერლურ კალამს ეკუთვნის პიესები: „არავინ წინასწარმეტყველი“, „მეფე ერეკლეს წუთისოფელი“, „რუსეთის მბრძანებელი“. ეს პიესები სხვადასხვა გამომცემლობებში დაიბეჭდა. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ მათი დამდგმელიც გამოჩნდება.

ვახტანგ გურული აქტიურად მონაწილეობს საერთაშორისო თუ რესპუბლიკურ სამეცნიერო კონფერენციებში, გამოდის მოხსენებით ისტორიის აქტუალურ პრობლემებზე - თავისი კვლევების შედეგებს წარუდგენს ფართო სამეცნიერო საზოგადოებას. ბატონი ვახტანგი სხვათა შრომების ობიექტური შემფასებელია. ამაზე მეტყველებს მის მიერ გამოქვეყნებული რეცენზიები, რომლებიც სხვადასხვა სამეცნიერო კრებულებსა თუ ჟურნალ-გაზეთებში დაიბეჭდა.

სამოცდაათი წლის ვახტანგ გურული წარმატებით მოღვაწეობს საქართველოს საპატრიარქოს წმიდა ანდრია პირველწოდებულის სახელობის ქართულ უნივერსიტეტში. იგი ღვაწლმოსილი, დამსახურებული პროფე-

სორია და თავის დიდ ცოდნას გადასცემს სტუდენტობას. მას წარმატებით მიჰყავს რამდენიმე მნიშვნელოვანი სალექციო კურსი. აქვე უნდა აღვნიშნო ბატონი ვახტანგის ღირსეული ოჯახის შესახებ - მეუღლე და შვილებიც სასიკეთო საქმეში არიან ჩაბმული. განსაკუთრებით მიხარია, რომ მისი უფროსი ვაჟი, სამართლის დოქტორი, პაპუნა გურული საპატრიარქოს ქართული უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა და სამართლის სკოლის დეკანია.

ღრმად მწამს, რომ ვახტანგ გურული, ამჯერადაც ფიზიკურად ძლიერი და შრომაში სიბეჯითითა და სიღრმით გამორჩეული, გააგრძელებს თავის კეთილ მეცნიერულ საქმიანობას და ბევრი ახალი გამოკვლევით გაახარებს საზოგადოებას.

წარმატებები იყოს ისტორიის მეცნიერებათა დოქტორის, პროფესორ ვახტანგ გურულის მარადიული თანამგზავრი.